7.9.2021

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

Asia: HE 118/2021 vp eduskunnalle tartuntatautilain 58 d §:n muuttamiseksi

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta on pyytänyt Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry:ltä lausunnon otsikkoasiassa. MaRa lausuu asiasta seuraavan.

Sosiaali- ja terveysministeriön lainvalmistelu ei ole hyvän lainvalmistelutavan mukaista

Sosiaali- ja terveysministeriö valmisteli esillä olevan hallituksen esityksen. Ministeriö järjesti asiasta kuulemistilaisuuden ja kuultavilla oli mahdollisuus antaa myös kirjallinen lausunto. Hallituksen esitysluonnokseen perehtymisen aika oli aivan liian lyhyt (alle 2 tuntia). Aikaa valmistelulle on ollut runsaasti, joten on mahdotonta ymmärtää, miksi sosiaali- ja terveysministeriö ei ole toiminut ennakoivasti, vaikka tiedossa on ollut, että rajoitustoimia on purettava rokotekattavuuden edetessä. STM:n lainvalmistelu ei täytä hyvän lainvalmistelun tunnusmerkkejä.

Hallituksen esitys ei ole eilen julkistetun uudistetun hybridistrategian mukainen

Hallitus julkisti eilen uudistetun hybridistrategian, jonka tarkoituksena on avata Suomea ja pitää se auki. Hallituksen esitys ei ole uudistetun hybridistrategian mukainen, koska tartuntatautilain 58 d §:n 2 momentissa tarkoitetun päätöksen edellytyksenä on edelleen tautiryppäiden jatkuva massajäljitys ja uudet tartunnat, vaikka ne eivät aiheuttaisi vaaraa sairaan- ja tehohoidon ylikuormituksesta.

Kongressi-, messu-, festivaali- ja muun tapahtumatoimialan taloudellisesta tilanteesta

MaRan tuoreen jäsenkyselyn mukaan 91 prosentilla kongressi- ja messualan yrityksistä liikevaihto aleni kesä-elokuussa 2021 vähintään 50 prosentilla verrattuna vastaavaan aikaan vuonna 2019. 28 prosenttia alan yrityksistä oli suljettuina kesän ajan. Kolme neljästä alan yrityksistä arvioi liikevaihtonsa alenevan vähintään 50 prosentilla myös syys-marraskuussa 2021 verrattuna vastaavaan aikaan vuonna 2019. Suuri osa alan työntekijöistä on siirtynyt muille toimialoille. Valtion tuet ovat tavoittaneet alan yritykset erittäin heikosti (liite 1).

Hallituksen esityksessä on käsitelty yleisötilaisuuksien rajoitusten vaikutusta lähinnä kulttuurialaan ja kansalaisten mahdollisuuteen nauttia kulttuurista, mikä on tärkeää. Esityksessä on jäänyt käsittelemättä kokonaan rajoitustoimien vaikutus kaupallisesti toimivien yritysten, messujen, kongressien, festivaalien sekä erilaisia tapahtumia järjestävien kaupallisten toimijoiden kuten hotellien, kylpylöiden ja huvipuistojen toimintaan ja työntekijöihin.

MaRa toteaa, että tapahtuma-alan yrittäjien, työntekijöiden ja heidän perheidensä taloudellinen asema on erittäin heikko. Ankarat rajoitustoimet ja niistä aiheutuva liiketoiminnan romahtaminen ovat ajaneet alan yrittäjät ja työntekijät henkisesti ahtaalle. Rajoitustoimet on purettava kokonaan nopeasti. Rajoituksille ei ole enää perustuslain näkökulmasta edellytyksiä. Rajoitustoimien aiheuttamat taloudelliset, mutta myös henkiset vahingot ovat suuremmat kuin niistä yhteiskunnalle saatava hyöty.

Riski sairaan- ja tehohoidon kuormittumisesta

Hallituksen esityksessä (s. 7) todetaan, että vaikka yksittäisen henkilön riski saada tartunta lähikontaktissa on olemassa, on väestön rokotuskattavuuden kasvaessa näitä riskikontakteja aiempaa vähemmän, ja terveydenhuollon kapasiteetti hoitaa mahdolliset sairastaneet hyvä. HE:ssä (s. 5) todetaan edelleen, että tähän mennessä annetut rokotukset suojaavat jo erittäin hyvin ikääntyneitä sekä niitä vakavalle taudille alttiita, joiden sairastumisen riski on korkein. Tästä huolimatta hallituksen esityksessä (s. 6) todetaan, että rokotuskattavuuden lisääntymisestä huolimatta edelleen on kuitenkin merkittävä riski siihen, että rajoitusten nopea purkaminen johtaa vaikeaan tautitilanteeseen ja sairaalahoidon kuormituksen merkittävään kasvuun lähikuukausien aikana.

Tartuntaluvut ovat olleet jo useita viikkoja korkealla tasolla, mutta sairaan- ja tehohoidon kapasiteetti ei ole ollut lähelläkään ylikuormittumista. Tämän ovat todenneet myös useat epidemian hoidon johtamisesta vastuussa olevat asiantuntijalääkärit. Hallituksen esitysluonnoksessa oleva riskianalyysi ei perustu tosiasioihin. Perustelemattomalla riskiuhalla ei voida perustella ankaria tilojen käytön ja tapahtumatoiminnan rajoituksia.

MaRa katsoo, että hallituksen esitys on sisäisesti ristiriitainen. Johtopäätös vaikeasta tautitilanteesta ja sairaanhoidon merkittävästä kuormittumisesta eivät ole sopusoinnussa tosiasiallisen tilanteen kanssa. Vaikka tartuntoja on ollut useita viikkoja satoja päivässä, sairaan- ja tehohoito eivät ole ylikuormittuneet. Lisäksi rokotekattavuus paranee päivä päivältä. Hallituksen esittämä sääntely mahdollistaa edelleen liian tiukat rajoitukset, jotka eivät ole nykyisen ja tulevan rokotekattavuuden tilanteessa välttämättömiä eivätkä oikeasuhtaisia.

Jäljityksestä

HE:ssä käsitellään useassa kohdassa jäljityksen ruuhkaantumista uhkana epidemian hoidolle. Useiden kuntien johtavat viranomaiset ovat todenneet, että jäljitys vie kohtuuttomasti sairaanhoidon resursseja ja on lisäksi pahasti myöhässä. He ovat esittäneet, että jäljityksestä luovuttaisiin. Esitysluonnoksessa perustellaan rajoitustoimien jatkamista sillä, että jäljitys vaarantuu. Ravintola- ja tapahtuma-alan yrittäjät eivät voi kantaa riskiä myös jäljityksen ongelmista. Tämä ei ole hyväksyttävä peruste rajoituksille.

MaRa katsoo, ettei rajoituksia voida perustella jäljityksen vaikeuksilla, koska jäljitystoiminta on jo nyt pahasti myöhässä. Jäljitystoiminnan jatkaminen syö resursseja muualta sairaanhoidosta. Siksi jäljityksestä tulisi luopua kokonaan.

Kahden metrin turvavälistä

Aluehallintovirasto tai kunta voivat tartuntatautilain 58 d §:n nojalla velvoittaa toiminnanharjoittajat varmistamaan, että asiakkailla on mahdollisuus välttää lähikontakti toisiinsa pykälässä tarkemmin määritellyissä asiakastiloissa. Tartuntatautilain 58 d § ei koske ravitsemisliikkeitä, koska niiden toimintaa säätelee 58 a §.

HE:ssä esitetään, että tartuntatautilain 58 d §:n pykälästä poistettaisiin lähikontaktin määritelmä kumoamalla pykälän 4 momentti. Aluehallintovirasto tai kunta määrittelisi rajoituspäätöksessään mitä lähikontaktilla tarkoitettaisiin. Näin viranomaisille annettaisiin joustavammat mahdollisuudet ottaa huomioon muun muassa tautitilanne ja erilaiset toimijat. Esitysluonnoksessa on todettu, että yhtenä vaihtoehtona on tarkasteltu 58 d §:n poistamista laista kokonaan.

Lähikontaktin määritelmän poistaminen parantaa tilannetta yritysten kannalta nykyiseen verrattuna, kun sisätiloissa ei vaadittaisi kahden metrin turvaväliä. Kun ottaa kuitenkin huomioon, että rokotukset etenevät ripeästi kaikkien niiden piirissä, jotka haluavat rokotuksen, riskiryhmät on jo rokotettu, sairaan- ja tehohoito eivät ole lähelläkään ylikuormittumista ja ne erittäin negatiiviset ja pitkäaikaiset vaikutukset, jotka pandemialla ja rajoitustoimilla on ollut alan yrityksiin ja työntekijöihin, oikea ratkaisu on poistaa 58 d § kokonaan.

MaRa katsoo, että tartuntatautilain 58 d § tulee poistaa laista. Lain 58 c § yleisistä hygieniatoimista on riittävä tässä rokotustilanteessa.

Jollei pykälää poisteta, MaRa esittää säännöksestä seuraavat kommentit.

Säännösehdotuksen 2 momentin mukaan 1 momentissa säädetty päätös saadaan tehdä, jos alueella todetaan merkittäviä tautiryppäitä, joita ei pystytä luotettavasti jäljittämään ja jotka aiheuttavat asiantuntija-arvion mukaan merkittävän riskin uusien tartuntojen laajaan leviämiseen alueella.

Säännösehdotus perustuu menneen ajan taudin kuvaan ja perustelemattomiin uhkakuviin.

THL:n johtaja Mika Salminen totesi 4.9. Ylen haastattelussa, että päivittäisten tartuntalukujen seurannassa mediassa voitaisiin jo luopua, sillä tapausmäärät eivät enää kerro tilanteesta kuten ennen. Rokotekattavuuden lisäksi pitäisi hänen mukaansa seurata sairaalaan joutuneiden määriä ja sitä myötä terveydenhuollon kuormittavuutta. Hän totesi, että aiemmin oli suoraviivaisesti niin, että tapausmäärien kasvaessa sairastavuus ja kuolleisuus kasvoivat, mutta enää ei ole niin, koska iso osa on rokotteen myötä hyvässä suojassa.

Espoon, Helsingin, Oulun, Tampereen, Turun ja Vantaan tartuntataudeista vastaavat lääkärit totesivat (HS 2.9.2021), että tässä epidemian vaiheessa jäljitystyö on kyettävä suuntaamaan suurimman tartuntariskin tilanteisiin.

Rokotetutkimuskeskuksen johtaja Mikä Rämet totesi (Iltalehti 4.9.2021), että rajoitusten purkamisen suhteen relevantti kysymys on tautitaakka. Hänen mukaansa ei ole väliä, paljonko koronavirusta on, jos siihen ei sairastuta vakavasti.

Säännösehdotus perustuu edelleen jäljittämiseen ja tartuntojen leviämisen uhkaan, jotka eivät enää ole asianmukaisia perusteita rajoituksille parhaiden epidemialääkäreiden mukaan. Vaikka tartuntoja on ollut paljon, riskit ovat pienentyneet merkittävästi eikä sairaan- ja tehohoidon kapasiteetti ole olleet ylikuormittuneita. Tämän takia viruksen leviämisen vaaraa ei voida enää käyttää rajoitusten perusteena lainkaan. Perusteena voidaan käyttää sairaala- ja tehohoidon ylikuormittumista niiden henkilöiden osalta, jotka eivät ole valtion rokotusjärjestyksen takia vielä saaneet rokotusta tai saavat tartunnan kahdesta rokotteesta huolimatta, ja joka johtaa sairaala- tai tehohoitoon.

MaRa katsoo, ettei jäljittämisen luotettavuutta eikä viruksen leviämisen riskiä voida käyttää enää rajoitusten perusteena. Lainsäädäntöä tulee laatia nykyistä ja etenkin tulevaa taudin tilannekuvaa silmällä pitäen eikä historiallisen taudin jäljittämisen ja tartuntojen leviämisen perusteella kuten hallituksen esityksessä tehdään.

Tartuntaryppäistä

Yritysten oikeusturvan kannalta iso ongelma on, että rajoituspäätöksiä voidaan tehdä, vaikka virus leviää muualla kuin asiakas- ja osallistujatiloissa, kuten perhepiirissä, yksityisissä juhlissa ja suomalaisten matkailijoiden sekä ulkomaalaisten työntekijöiden saapuessa Suomeen. Jos merkittäviä tartuntaryppäitä ei ole tapahtunut asiakas- ja osallistujatiloissa, se osoittaa, että yleiset hygieniatoimet näissä tiloissa ovat riittäviä.

MaRa katsoo, että rajoituksia ei tule tehdä muissa tiloissa syntyneiden tartuntaryppäiden perusteella. MaRan tiedossa ei ole yhtään koronatartuntaa esimerkiksi kongresseissa ja messuilla, mikä osoittaa, että TTL:n 58 c §:n mukaiset yleiset hygieniatoimet asiakastiloissa ovat toimineet hyvin.

Kokoontumisrajoituksista

Aluehallintovirastot ovat 58 d §:n mukaisten rajoituspäätösten lisäksi asettaneet tartuntatautilain 58 §:n nojalla tehdyissä päätöksissään erittäin kireitä kokoontumisrajoituksia yleisötilaisuuksiin ja yleisiin kokouksiin. Kahden metrin turvavälin lisäksi on vaadittu lohkomista suojavyöhykkeineen ja erillisine palveluvelvoitteineen. Määräykset tekevät yleisötilaisuuden järjestämisen mahdottomaksi tai vähintään raskaasti tappiolliseksi. Lohkomismääräys rajoittaa suhteettomasti kokoontumisvapautta ja yleisötilaisuuksien järjestäjien perustuslaillisia oikeuksia.

MaRa katsoo, että muutettaessa 58 d §:ää tai poistettaessa se, lakimuutoksella pitää poistaa aluehallintoviraston tai kunnan mahdollisuus määrätä yleisön jakamisesta lohkoihin yleisötilaisuuksissa. Tartuntatautilain sääntelyn on oltava

johdonmukaista. Yleisötilaisuuksien järjestämistä ei voida rajoittaa tiukemmin kuin muiden asiakastilojen käyttöä.

Valtion velvollisuudesta korvata menetyksiä yrityksille

Valtioneuvoston ja aluehallintovirastojen päättämät ankarat rajoitustoimet ovat jatkuneet 31.5.2021 jälkeenkin, jolloin edellinen kustannustukikausi päättyi. Valtiolla on oikeudellinen ja moraalinen velvollisuus korvata yrityksille rajoitustoimista aiheutuneita menetyksiä niin kauan kuin valtio rajoittaa liiketoimintaa. Jo 18 kuukautta jatkunut koronapandemian ja valtion ankarat rajoitustoimet ovat syöneet yritysten pääomat, tyhjentäneet kassat ja velkaannuttaneet ne raskaasti. Yrityksillä ei ole enää varoja rajoitustoimista aiheutuneiden menetysten kattamiseen.

MaRa esittää, että sosiaali- ja terveysvaliokunta sisällyttäisi mietintöönsä lausuman siitä, että valtion tulee korvata yrityksille koronapandemiasta ja rajoitustoimista aiheutuneet kohtuulliset menetykset niin kauan kuin valtio rajoittaa elinkeinotoimintaa.

Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry

Timo Lappi
toimitusjohtaja